

DE OSSEHAAR

De kolonie van Roelof en Johan van Echten (1627-1662).

In de geschiedschrijving van de plaats Hoogeveen is veel onduidelijkheid gerezen, doordat de belangrijkste bronnen tot 1980 voor onderzoek gesloten waren. Andere bronnen konden daardoor niet goed geïnterpreteerd worden. Zo kon het gebeuren dat de oude gegevens van twee veenkoloniën door elkaar werden gehaald¹. Het gevolg was dat de oudste geschiedenis van de Ossehaar en het Lageveen aangezien werd voor de oudste geschiedenis van Hoogeveen. Om duidelijkheid te krijgen over de oudste geschiedenis van Hoogeveen is het van belang dat we helder voor ogen houden wat er precies speelde rond de Ossehaar en het nabijgelegen Lageveen in de periode 1627-1662: de privé-kolonie van de familie Van Echten. In deze studie wordt uitgewerkt wat daarvan tot op heden gevonden is.

Nadat in maart 1626 het octrooi voor het afgraven van onder andere het Westerveen (Lageveen) was verkregen, kon Roelof van Echten vrij snel beginnen met de turfgraverij in dat gebied. Meppeler veenbazen, onder leiding van Jan van Buren, hadden het werk al vanaf 1616 ter hand genomen. Roelof van Echten kon verder waar Jan van Buren gebleven was. In het contract van 12/22 maart 1631 was vastgelegd dat Roelof van Echten ervoor zou zorgen dat de Hoogeveensche Vaart gegraven zou worden, en de benodigde verlaten verplaatst zouden worden, zodat ook het Hooge Veen per praam bereikbaar zou worden. Tot Echten kon gebruik worden gemaakt van een enigszins aangepast Oude Diep. Het ligt voor de hand dat het gedeelte van Echten naar Hoogeveen pas werd gegraven nadat in de zomer van 1631 de stoklegging van de Compagnie van de 5000 Morgen had plaatsgevonden, en de participanten hun veenland hadden ontvangen, zodat ze vanaf dat moment volledig verplicht waren om de gemaakte kosten van de vaart na afloop te moeten betalen. De vaart zou namelijk wel onder leiding van Roelof van Echten gegraven moeten worden, maar hij deed dat uit hoofde van zijn functie als directeur van de Compagnie. De vaart zelf zou eigendom worden van de Compagnie. Daarmee werd de vaart feitelijk gegraven door de Compagnie, met Roelof in zijn rol als bestuurder van de Compagnie. In de tweede helft van 1631 moet het graafwerk zijn begonnen. Men groef vanaf een punt bij Echten naar het oosten toe, vanaf de omgeving van de Ossehaar. Zowel voor de vervening van het Lageveen als voor het graven van de Hoogeveense Vaart nam Roelof van Echten arbeiders aan, en bouwde hij enige woningen. Er werd bewust een kleine kolonie gesticht, de Ossehaar.

Van de Ossenweide waarop de kolonie Ossehaar werd gesticht was sprake in de late middeleeuwen. Op 14 april 1494, Sint Tiburtiusdag, kwam het tot een akkoord waarin deze Ossenweide werd genoemd². Henrick van Munster, heer van Ruinen, Johan van Voert, pastoor te Ruinen, en Reynolt de Vos van Steenwijck Rolfszoon, dadingslieden van Jacob van Utherwijck en zijn vrouw Helst van Echten, en Johan Boelmans, kastelein te Kuinre, Henrick Hagen en Johan Wychers, dadingslieden van Hermen van den Rutenberge, weduwe van Johan van Echten, verklaren uitspraak te doen in het geschil over een huis te Ruinen, 40 gulden rente uit de Ossenweide bij Echten, 10 mud rogge uit de tienden op Zuidwolde en 100 herenponden, schuldig door Gheert Mulert. De weduwe Van den Ruthenberge zal de stok leggen van het huis te Ruinen aan Jacob van Utherwijck, evenals van de rente uit de Ossenweide. Van de tienden op Zuidwolde zal de weduwe aan Jacob betalen 300 gulden, welke tienden eigendom van Jacob blijven. De vordering op Mulert zal Jacob aan de weduwe overdragen. Op 2 mei 1541 volgde eveneens een vermelding³. Johan Zantynck en zijn vrouw Anna verklaren aan Berent van Munster, heer te Ruinen en diens vrouw Anna te hebben verkocht een losbare rente van zes goudgulden 's jaars uit het aandeel van de verkopers in het erve Zantynge gelegen onder de klok van Zuidwolde, waarop Johans broer Roloff woont, en uit hun aandeel in de Luttijcker Ossenweide in Echtinger marke, van welke rente de kopers de stok ten overstaan van Johans broer Peter Zantynck en Jonge Johan Santijnck, erfboeren van Zuidwolde.

Het betrof steeds een weide. Maar dat veranderde. Op 27 maart 1680 verklaarden Geert Heermens, Roelof Bartels, Roelof Corneles, Jan Machiels, Hendrijck Jans, Claes Jans en Koop Jans dat de Ossehaar voorheen de Osseweide werd genoemd. Daar was ongeveer 50 jaar geleden een kolonie ontstaan. In deze hoek van de marke van Echten had Roelof van Echten 'verscheidene kleine woningen, barakken of hutten', laten timmeren. Dit was gedaan om arbeiders onderdak te kunnen bieden die werkzaam waren aan de 'schipvaart naar Meppel', zo vertelden ze, en voor de Heer van Echten turf af staken in de 'geoctrooieerde venen'⁴. Het Oosterveen, het latere Hoogeveen, lag van de geoctrooieerde venen behoorlijk uit de buurt. Daar werd nog niet gegraven. Het Westerveen lag dichtbij. De arbeiders werkten in het begin dus ook in het nabijgelegen Westerveen. We kennen de streek waar men turf stak nu als het Lageveen.